

КОНЦЕПТ DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ В НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

І. А. Броварська, аспірантка

*Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
викладачка кафедри сучасних практик викладання англійської мови,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)*

e-mail: ilona.98brovarska@vu.cdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4434-7351>

Ця робота, виконана в річці політичної лінгвоконцептології, є складником ширшого дослідження, присвяченого особливостям конструювання концепту DEMOCRACY IN UKRAINE / ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ в англомовних (американських) медіа. Конструювання медійного образу української демократії, який зазнає змін у різні періоди розвитку країни, передбачає першочергову необхідність з'ясування змісту концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ в науковій картині світу, що й становить мету цієї розвідки. У статті реконструювання змісту наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ відбувається шляхом аналізу значень множинних даних – текстових дескрипцій, вилучених із низки англомовних фахових політологічних джерел. Текстова дескрипція як одиниця аналізу змістово дорівнює пропозиції, де логічний суб'єкт (цільове поняття) приймає один логічний предикат (ознаку цього поняття). Зміст текстових дескрипцій упорядковано за допомогою багаторівневої когнітивної онтології, яка дає змогу виокремити складники концепту, установити їхні зв'язки та визначити фактуальну проміантність (акцентованість) складників, що засвідчує їхню важливість для розуміння суті наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ. Фактуальна проміантність складників залежить від кількості текстових дескрипцій, які їх позначають.

Ключові слова: демократія, політичний концепт, конструювання, когнітивна онтологія концепту, фактуальна проміантність складників.

Актуальність. Ця стаття, виконана в річці політичної лінгвоконцептології, присвячена вивченню концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ в науковій картині світу. Демократія (грец. *δημοκρατία* «народовладдя», від *δῆμος* «народ» і *κράτος* «влада») – це форма політичної організації суспільства, за якої народ, наділений досить широкими правами та свободами, є джерелом влади й має право брати участь у вирішенні державних справ. Термін *демократія* вживають у контексті організації та діяльності різних політичних і соціальних інститутів (наприклад, *партійна демократія, виробнича демократія* тощо), а також в описах суспільних рухів, політичних курсів та течій соціально-політичної думки [10, с. 128].

Для сучасного світу взагалі й України зокрема демократія – це не примха чи суспільна надмірність, а неминуча історична необхідність, для реалізації якої перетворюється й оновлюється суспільство. Демократія не обмежується певними правами й свободами. Вона передбачає активність, творчість, позитивні громадянські, моральні, ідеологічні, політичні переконання й почуття. В Україні демократія пов'язана з освоєнням «іншого способу життя, іншої системи цінностей, ціннісних орієнтацій, переконань, світоглядів, кардинально іншого розуміння життя, інших людей і себе, відтворюваних форм взаємодії» [1]. Важливість демократії як політичного поняття і як цінності, яку нині відстоює Україна у війні з російською навалою, що прагне повернути Україну в автократичну темряву свого правління, зумовлює актуальність лінгвістичних розвідок, присвячених особливостям змісту й вербалізації цього концепту.

Мета дослідження. На відміну від попередніх робіт [19; 14; 6; 25], де у фокусі уваги перебували здебільшого способи вербалізації концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ, метою нашої розвідки, виконаної з позицій політичної лінгвоконцептології, є з'ясування змісту цього концепту в його науковому вияві, представленому в множинних дескрипціях, наданих в англомовних фахових політологічних текстах. Вирішення проблеми змісту наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ є необхідним для подальшого визначення того, як цей зміст

об'єктивований у значеннях відповідних термінів *democracy, democratic, democrat(s), democratization*, що застосовані в описах української демократії, наданих в англomовних (американських) медійних текстах. Задля досягнення поставленої мети передбачено розв'язання низки **завдань**, серед яких основним є побудова когнітивної онтології наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ. Отже, **об'єктом** нашої розвідки є зміст політичного концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ в науковій картині світу, а її **предметом** – структура цього змісту.

У статті представлено огляд теоретичних засад, на яких ґрунтоване дослідження; схарактеризовано його методологічний апарат й аналізований фактичний матеріал; побудовано когнітивну онтологію наукового політичного концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ, що дає змогу систематизувати його зміст і визначити його особливості. У кінці роботи підбито її підсумки й окреслено перспективи подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідно до базових положень когнітивної парадигми, що панує в сучасному мовознавстві, мова – це репозитарій знань про світ, структурована організація значущих категорій, які вможливають опанування нового досвіду та зберігання інформації про вже набутий досвід [16, с. 5]. У когнітивній лінгвістиці значення, активовані мовними і мовленнєвими одиницями, ототожнено з концептами [26, с. 5–7]. Останні є структурними одиницями знань [7, с. 38], загальними поняттями про певну сутність як ментальний конструкт, що залежить від контексту й необов'язково передбачає наявність усіх можливих елементів [22]. Концепти виникають під час пізнавальної діяльності людини, відображають й узагальнюють її досвід шляхом підведення інформації під певні сформовані суспільством категорії та класи [9, с. 257–258]. Дослідження вербалізованих концептів здебільшого проваджено в межах одного з напрямів сучасної когнітивної лінгвістики – лінгвоконцептології.

У нашій лінгвістичній розвідці сферою побутування концептів є політика, що в найширшому розумінні визначена як теорія і практика управління державою або іншими політичними утвореннями [5]. Як зазначає С. А. Жаботинська, системне вивчення політичних концептів, що набуває особливої актуальності в сучасних умовах активних політичних протистоянь, сприяє становленню особливої теоретичної та прикладної дослідницької парадигми – політичної лінгвоконцептології, а також її відгалуження – компаративної політичної лінгвоконцептології. Якщо об'єктом першої є зміст політичних концептів та способи їх конструювання, то об'єктом другої – варіативність цього змісту, зумовлена варіативністю адресанта та/або адресата політичного наративу в політично гомогенному середовищі або ж у політично гетерогенних (опозиційних) середовищах. За своїми цілями та завданням політична лінгвоконцептологія перебуває на перетині когнітивної лінгвістики і політичної лінгвістики [2, с. 33–34].

Термін «політичні концепти» застосовують на позначення понять, що є базовими та необхідними для осмислення політичного життя. Вони, як «будівельний матеріал» політичної теорії, втілюють її основоположні принципи та ідеї. Прикладами політичних концептів є AUTHORITY / ВЛАДА, FREEDOM / СВОБОДА, JUSTICE / СПРАВЕДЛИВІСТЬ тощо [23, с. 1]. Дослідженню політичних концептів присвячена ціла низка наукових праць (див., наприклад, [18; 24; 12; 15]), однак, як зазначає шведський політолог Й. Норберг, у більшості з них ідеться не стільки про власне характеристику політичних концептів, скільки про розбіжності в трактуванні значень лексем, що їх вербалізують, а також про доцільність та правомірність використання таких лексем для опису різних ситуацій політичної дійсності. Що ж до представників не лінгвістичної, а політичної наукової спільноти, то основною проблемою, з якою вони стикаються, є ускладнення в наданні нейтрального й об'єктивного опису політичних концептів без висловлення власної позиції щодо них. Навіть за умови наявності погоджених усіма універсальних дефініцій політичних концептів, їхнє застосування для характеристики політичної ситуації у світі часто спрямоване на формування оцінного ставлення та налаштування аудиторії на певне сприйняття політичних процесів. Слова, які використовує

дослідник для означення концепту, можуть зробити політично неоднозначними навіть ті аспекти буття, з приводу яких раніше не виникало незгоди [23, с. 2].

Вирішення проблеми об'єктивного визначення мінливого змісту політичних концептів можливе завдяки методиці лінгвокогнітивного аналізу, запропонованого в політичній лінгвоконцептології і застосованого в нашій роботі для дослідження фактичних даних.

Матеріали й методи дослідження. За своєю природою політичний концепт є наративним, адже він фігурує в політичному наративі «як історії, що розповідається не однією людиною (політиком), а багатьма (ЗМІ), як історії, що розповідається багаторазово, з різним ступенем повноти та верифікованості, з різними оцінними конотаціями». Водночас політичний наративний концепт «включає інформацію, представлену в множинних даних – текстових повідомленнях на конкретну політично значущу тему, назва якої стає іменем концепту» [2, с. 32].

Політичний наративний концепт, представлений у множинних текстових повідомленнях, структурований когнітивною онтологією [2; 28; 13]. В інженерії знань терміном «онтологія» позначають систему організації знань, утворену констеляцією концептів, які впорядковані у зв'язний логічний спосіб і які сприяють накопиченню й пошуку знань та управлінню ними задля осмислення дійсності. Ключовою характеристикою онтології, що вирізняє її з-поміж інших систем організації знань, є здатність демонструвати зв'язки між її елементами (концептами). Такі зв'язки відображають складні відношення між сутностями в реальному світі [21, с. 62]. У лінгвістиці термін *когнітивна / концептуальна онтологія* в значенні «вербалізована інформація, яка певним чином упорядкована, організована», суголосний зі змістом термінів *фрейм* та *скрипт*, що їх традиційно використовують на позначення стереотипних предметних ситуацій. Когнітивні онтології візуалізують засобами концептуальної графіки, що унаочнює спосіб, яким поняття пов'язані одне з одним [4, с. 37].

За визначенням С. А. Жаботинської, когнітивні / концептуальні онтології розподілено на реляційні, сутнісні і подієві. *Реляційні онтології* демонструють типи реляцій між концептами, що є актантними вузлами мережі (структури, де зв'язки між поняттями позначені) або матриці (структури, де зв'язки між поняттями залишаються імпліцитними). *Сутнісні онтології* висувають на перший план конкретний актант (вузол мережі / матриці), який стає цільовим концептом із притаманою йому низкою підпорядкованих реляцій. *Подієві онтології* структурують конкретну подію, обмежену в часі й представлену взаємодією декількох актантів, чий характеристики визначені стосовно цієї події. Типи онтологій взаємозалежні: реляційна онтологія може бути перетворена на сутнісну; декілька сутнісних онтологій, що репрезентують актантів події, можуть бути поєднані в складі подієвої онтології. Усі три типи онтологій можна структурувати як моно- і поліаспектні. Аспектами стають: (а) варіанти наративного концепту, створювані тим самим наратором на різних часових відрізках або в різних контекстах, (б) варіанти наративного концепту, створювані різними нараторами, особливо тими, що мають світоглядні розбіжності [3, с. 19–20].

Побудова когнітивної онтології політичного наративного концепту спирається на такі принципи [2, с. 35–36; див. також 28; 13]:

– мережна або матрична онтологія політичного наративного концепту включає: *тематичні домени* як його поняттєві фокуси; *тематичні парцели* як поняттєві фокуси доменів; *тематичні кванти* як поняттєві фокуси парцел. Тематичні кванти узагальнюють значення конкретних текстових дескрипцій. Текстова дескрипція змістово дорівнює пропозиції, де логічний суб'єкт (цільове поняття) приймає один логічний предикат (ознаку цього поняття);

– кількість дескрипцій для тематичних квантів, парцел і доменів зумовлює їхню фактуальну проміантність, тобто їхнє акцентування мовцем, який через вербальні повторення прагне вкорінити відповідний факт у свідомості аудиторії;

– супровід дескрипцій оцінками «нейтрально» /0/, «добре» /+/, «погано» /-/ формує оцінний план тематичних квантів, парцел та доменів. Оцінки різних типів, залежно від частотності (повторюваності) в наративах, можуть мати різний ступінь проміантності (акцентування);

– компаративний аналіз комунікативних варіантів того самого наративного політичного концепту може виявити відмінності щодо: (а) кількості тематичних квантів, що формують парцелу; (б) фактуальної промінантності тематичних квантів, парцел та доменів; (в) оцінки тематичних квантів, парцел і доменів та промінантності цієї оцінки.

Досліджуваний нами науковий політичний концепт DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ є наративним: він представлений 273 текстовими дескрипціями, вилученими з 8 англомовних фахових джерел: трьох політичних словників [1; 2: 3]; енциклопедій [6; 7]; програмного документа ООН щодо демократії [5]; програмних документів неурядової організації *Freedom House* щодо визначення критеріїв демократії [4]; комплексної праці американського соціолога та політолога Ч. Тіллі “*Democracy*” [8], що представляє діахронний аналіз загальних процесів, які спричиняють демократизацію та дедемократизацію на національному рівні в усьому світі за останні кілька століть і підсумовує універсальні передумови для демократії, виведені з наративів і порівнянь різних режимів із часів Другої світової війни.

Текстові дескрипції ми впорядкували в реляційній когнітивній онтології наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ. В онтології визначають домени, парцели і тематичні кванти, а також встановлюють ступінь їхньої фактуальної промінантності, яка свідчить про важливість відповідного поняття для мовця. Оскільки аналізований політичний концепт є науковим, оцінність його складників є нейтральною і не підлягає аналізу. Через його відсутність, не взято також до уваги й компаративний аспект побудованої когнітивної онтології концепту.

Результати дослідження та їх обговорення. За результатами аналізу семантики 273 текстових дескрипцій, вилучених із фахових джерел, можна стверджувати, що реляційна онтологія концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ має шість доменів (рис 1), які є похідними із загальної формули «ДЕМОКРАТІЯ = НАРОД обирає (ВИБОРИ) ВЛАДУ, взаємодіє з нею і контролює її (ВЗАЄМОДІЯ І КОНТРОЛЬ); влада управляє народом і взаємодіє з ним (УПРАВЛІННЯ, ВЗАЄМОДІЯ)». Ці домени конституювані такими парцелами: (1) ДЕМОКРАТІЯ – парцели 1.1. Визначення демократії; 1.2. Ознаки демократії; (2) ВИБОРИ – парцели 2.1. Виборче законодавство; 2.2. Ті, кого обирають; 2.3. Виборці; 2.4. Процедура голосування; (3) ВЛАДА – парцели 3.1. Органи влади; 3.2. Ознаки влади; (4) УПРАВЛІННЯ НАРОДОМ, ВЗАЄМОДІЯ З НИМ – парцели 4.1. Внутрішня політика; 4.2. Економічна політика; 4.3. Зовнішня політика; (5) НАРОД – парцели: 5.1. Ознаки народу; (6) ВЗАЄМОДІЯ НАРОДУ ІЗ ВЛАДОЮ, ЇЇ КОНТРОЛЬ – парцели: 6.1. Співпраця народу з владою; 6.2. Контроль влади; 6.3. Протистояння владі.

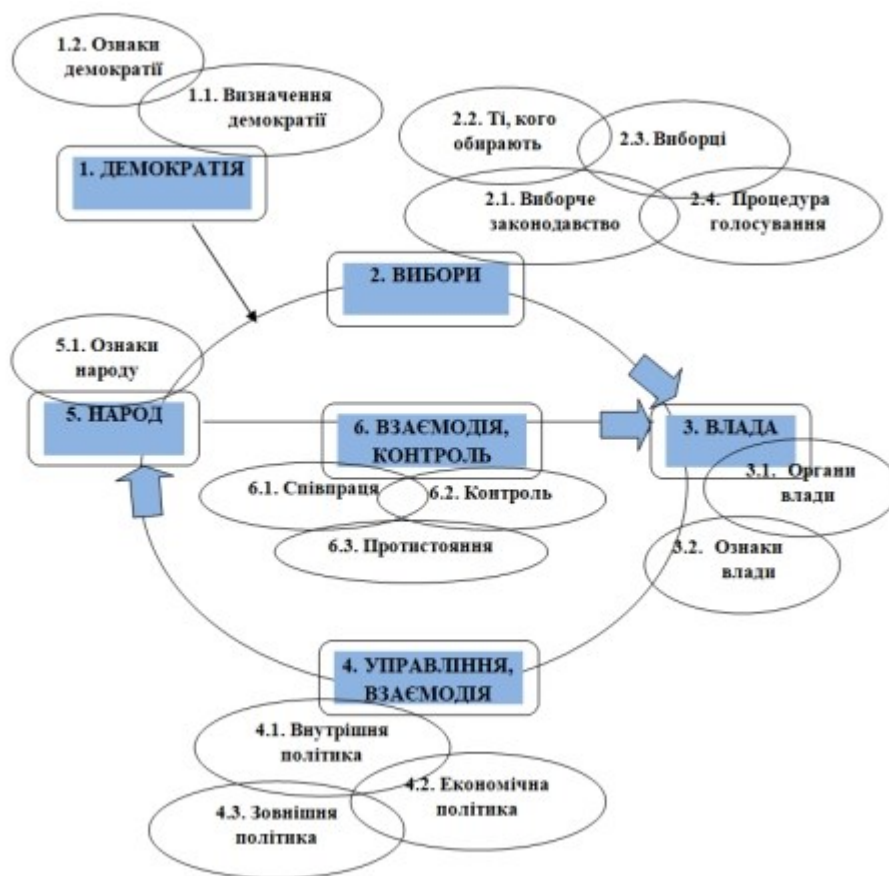


Рис. 1. Реляційна онтологія наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ

Суть змісту наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ розкрито в тематичних квантах, які конституюють парцели його когнітивної онтології (нижче кількість дескрипцій, узагальнюваних тематичним квантом, надано в квадратних дужках; дескрипції проілюстровані прикладами).

Домен 1. ДЕМОКРАТІЯ [40]

1.1. Визначення демократії [9]: демократія – це сучасне явище [1] (*a modern phenomenon*); устрій / система управління [4] (*a regime; a system of government*); теорія управління [1] (*a theory of government*); система основоположних прав [1] (*a system of fundamental rights*); процес регулярної взаємодії між громадянами та державою [2] (*a series of regularized interactions among citizens and officials*).

1.2. Ознаки демократії [31]: демократія передбачає підпорядкування влади народові [1] (*laws, policies, leadership, and major undertakings of a state or other polity are directly or indirectly decided by the “people”*); багатопартійність і конкурентність [4] (*a competitive, multiparty political system*); має значний вплив на життя громадян [2] (*has profound effects on the lives of citizens*); має геополітичні, соціальні та економічні передумови становлення [10] (*occurs under rare social conditions, when a culture of widely shared democratic beliefs and values embedded in people’s views of themselves, their country, and the world; occurs in fits and starts, concentrating especially in periods of international turmoil; becomes even more vulnerable when living standards actually fall*); залежить від здатності держави контролювати виконання демократичних ініціатив [2] (*can’t work if the state lacks the capacity to supervise democratic decision making and put its results into practice; works better when political processes reduce translation of everyday categorical inequalities into public politics*); є неоднорідною у проявах [7] (*heterogeneous in its extent and character over large blocks of human*); чутливою до загроз від авторитарних режимів [5] (*propaganda; spreading disinformation to benefit certain candidates at the expense of others, to foster extreme partisanship and*

hostility between political factions, and to weaken the public's faith and trust in democratic institutions; ideological attacks).

Домен 2. ВИБОРИ [30]

2.1. Виборче законодавство [10]: упроваджує принцип чесної багатопартійної боротьби [4] (*fair electoral laws; multiparty; competitive, elections*); забезпечує всезагальне виборче право [3] (*voting equality; universal adult suffrage for all citizens, with exceptions for restrictions that states may legitimately place on citizens for criminal offenses*); гарантує регулярність проведення виборів [3] (*regularly contested elections*).

2.2. Ті, кого обирають [9]: мають рівні можливості в передвиборчій кампанії [2] (*equal campaigning opportunities*); вільний доступ до електорату через медіа й відкриту політичну агітацію [2] (*free, equal access of candidates to media*); наділені свободами об'єднання та самовираження [3] (*freedom of the party organization and related aspects; freedom of expression*); не вдаються до дискримінаційних передвиборчих гасел [2] (*no "identity politics", when electoral success hinges on religious, ethnic, or racial appeals*).

2.3. Виборці [4]: мають свободу й реальну можливість вибору [2] (*the voters able to endow their freely elected representatives with real power; the presence and stability of alternatives*); мають доступ до альтернативних джерел інформації [1] (*plural and independent information*); активно беруть участь у голосуванні [1] (*great extent of participation in competitive elections*).

2.4. Процедура голосування [7]: передбачає дотримання принципу таємного голосування [3] (*reasonable ballot security*) та відсутність фальсифікацій під час підрахунку голосів [4] (*honest tabulations of ballots*).

Домен 3. ВЛАДА [28]

3.1. Органи влади [14]: представлені незалежними гілками, що розподіляють між собою повноваження [3] (*autonomous power centers; bear fair shares of the governmental burden*), а саме: законодавчою владою [5], яка обрана громадянами й відповідає за створення демократично орієнтованого законодавства (*an elected legislature; the production of quality legislation; the comprehensive legislative framework to prevent and fight illegality, corruption, abuse of power by state agencies*); ефективною виконавчою владою [3], що підзвітна парламенту (*executive branch responsible to parliament; the presence of a professional, neutral, accountable, and efficient state bureaucracy*); незалежною судовою владою [3] (*an independent judiciary and a modern justice system*).

3.2. Ознаки влади [14]: є змінюваною [2] (*alternation in power*); провадить широкомасштабну політику, спрямовану на добробут громадян [6] (*supervise democratic decision making and put its results into practice; broadly encompassing policies that benefit the citizenry as a whole*); реалізує на практиці колективне волевиявлення громадян [3] (*behaves in conformity to the expressed demands of its citizens*); дотримується принципу верховенства права [3] (*the rule of law prevails in civil and criminal matter*).

Домен 4. УПРАВЛІННЯ НАРОДОМ, ВЗАЄМОДІЯ З НИМ [117]

4.1. Внутрішня політика [96]: ґрунтована на повазі до основоположних прав та свобод громадян [20] (*respect for human rights and fundamental freedoms*); передбачає впровадження політики соціальної рівності [18] (*the equality of citizens; insulation of categorical inequalities, for example, by class, gender, and race, from public politics*); гарантування безпеки громадян [6] (*individual security and civil order; freedom from fear and torture; protection against the state's arbitrary action*); створення представницьких національних законодавчих органів для легалізації вимог до держави [2] (*creating nominally representative national legislatures to authorize state demands on citizens*); дотримання принципу домовленостей з громадянами на протипагу насильству щодо них [5] (*bargain with citizens; movement away from coercion; relatively low levels of political violence*); налагодження прямого контакту з громадянами [7] (*established some direct contact with its citizens; participates in mutually binding consultation*), співпрацю з громадськими мережами [10] (*relaxation of governmental controls over visible trust networks; toleration, or even promotion, of associations claiming to speak for citizens*); упровадження політики соціального захисту населення [16] (*access to education, medical care, and legal protection; avoidance of*

deprivation in outcomes particularly in health, education, and consumption levels); свободу ЗМІ [5] (*press freedom*); підпорядкування всього силового блоку демократичній політиці держави [7] (*subordinating military forces to national policies including the conduct of international wars; efficient, noncorrupted, disciplined police forces respectful of human and political rights*).

4.2. Економічна політика [15]: забезпечує здоровий економічний розвиток [3] (*healthy economic development*); запроваджує ринкову економіку [7] (*the successful functioning of market economies*); реалізує право громадян на приватну власність [4] (*the right to own property guaranteed and protected through the country*); упроваджує державну політику компенсацій [1] (*increase in governmental resources for risk reduction and/or compensation of loss, as when commercial expansion generates new tax revenues*).

4.3. Зовнішня політика [6]: передбачає співпрацю з демократичними країнами [3] (*increase the similarity of political conditions across connected regimes*), а також вплив на недемократичні країни з метою їх подальшої демократизації [3] (*external agencies that place pressure on regimes to democratize*).

Домен 5. НАРОД [30]

5.1. Ознаки народу [30]: є обізнаним та активним в ухваленні важливих рішень [16] (*not baffle understanding and explanation of democratization and democracy; public deliberation*); має зиск від рівноправних відносин у суспільстві [4] (*thrives on a lack of correspondence between the inequalities of everyday life and those of state-citizen relations; citizens gain power, individual and collective*); має зобов'язання перед державою [7] (*meet their collective obligations; bear fair shares of the governmental burden*); залежить від держави в плані отримання соціальних гарантій [3] (e. g. *depend on government for benefits*).

Домен 6. ВЗАЄМОДІЯ НАРОДУ ІЗ ВЛАДОЮ, ЇЇ КОНТРОЛЬ [28]

6.1. Співпраця народу і влади [16]: народ довіряє владі [4] (*requires higher levels of trust in government than other sorts of regimes*); обговорює з владою основні державницькі питання [7] (*the contingent consent of citizens to programs proposed or enacted by the state; participation in mutually binding consultation*); залучений до громадських мереж, що забезпечують публічність політики [5] (*involvement of trust networks in political regimes*).

6.2. Контроль влади [8]: народ контролює державну політику, яку реалізує влада [8] (*control of the agenda; the control of public politics over state performance*).

6.3. Протистояння владі [4]: народ мирно обстоює свої права й чинить опір авторитаризму [4] (*frequent social movements; massive popular mobilizations against authoritarian regimes; peaceful conflict resolution*).

Кількісний аналіз опрацьованих текстових дескрипцій дає змогу визначити ступінь фактуальної проміантності (акцентування) доменів, парцел і тематичних квантів когнітивної онтології наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ. Висока фактуальна проміантність свідчить про важливість відповідного складника для змісту концепту.

За результатами проведеного аналізу (табл. 1), найвищий рівень акцентування має домен УПРАВЛІННЯ НАРОДОМ, ВЗАЄМОДІЯ З НИМ (42,9 % від загальної кількості текстових дескрипцій – 273). Інші домени – (1) ДЕМОКРАТІЯ як загальне поняття, (2) ВИБОРИ, (5) НАРОД, (3) ВЛАДА, (6) ВЗАЄМОДІЯ НАРОДУ З ВЛАДОЮ, ЇЇ КОНТРОЛЬ – мають середній рівень проміантності (у діапазоні 10,2 % – 14,5 %), що свідчить про приблизно однакову, достатньо помітну роль цих понять у змісті концепту.

Таблиця 1

Проміантність доменів наукового концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ

Домени	Текстові дескрипції	
	Кількість	%
4. УПРАВЛІННЯ НАРОДОМ, ВЗАЄМОДІЯ З НИМ	117	42,9
1. ДЕМОКРАТІЯ	40	14,5
2. ВИБОРИ	30	11,1

5. НАРОД	30	11,1
3. ВЛАДА	28	10,2
6. ВЗАЄМОДІЯ НАРОДУ З ВЛАДОЮ, ІІ КОНТРОЛЬ	28	10,2
Разом	273	100

Ступінь проміантності тематичних квантів, які формують парцели доменів, дає змогу визначити суть концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ в науковій картині світу. У наведеному нижче описі кількість тематичних квантів варіює в межах від 4 до 20 одиниць:

ДЕМОКРАТІЯ – це устрій / система управління [4], яка передбачає багатопартійність і конкурентність [4], є неоднорідною у проявах [7] і чутливою до загроз від авторитарних режимів [5]. **ВИБОРИ** влади спираються на законодавство, яке впроваджує принцип чесної багатопартійної боротьби [4], процедура голосування позбавлена фальсифікацій під час підрахунку голосів [4]. Законодавча **ВЛАДА**, обрана громадянами, відповідає за створення демократично орієнтованого законодавства [5]; вона провадить широкомасштабну політику, спрямовану на добробут громадян [6]. В **УПРАВЛІННІ НАРОДОМ, ВЗАЄМОДІЇ З НИМ** влада у своїй внутрішній політиці базується на повазі до основоположних прав та свобод громадян [20]; упроваджує політику соціальної рівності [18], гарантує безпеку громадян [6]; дотримується принципу домовленостей із громадянами на противагу насильству щодо них [5]; налагоджує прямий контакт з громадянами [7]; співпрацює з громадськими мережами [10]; упроваджує політику соціального захисту населення [16]; забезпечує свободу медіа [5]; підпорядковує весь силовий блок демократичній політиці держави [7]. В економічній політиці влада запроваджує ринкову економіку [7]. **НАРОД** є обізнаним та активним в ухваленні важливих рішень [16]; має зиск від рівноправних відносин у суспільстві [4]; має зобов'язання перед державою [7]. **ВЗАЄМОДІЯ НАРОДУ З ВЛАДОЮ, ІІ КОНТРОЛЬ** відбувається шляхом обговорення з владою основних державницьких питань [7] та залучення до громадських мереж, що забезпечують публічність політики [5]; народ контролює державну політику, яку реалізує влада [8]; мирно обстоює свої права й чинить опір авторитаризму [4].

Центральними для ідеї демократії є положення (представлені текстовими дескрипціями з частотністю 10–20), за якими *влада у своїй внутрішній політиці базується на повазі до основоположних прав та свобод громадян, упроваджує політику соціальної рівності, співпрацює з громадськими мережами, упроваджує політику соціального захисту населення; при цьому народ є обізнаним та активним в ухваленні важливих рішень.*

Висновки й перспективи. Політична лінгвоконцептологія, розбудовувана на перетині когнітивної лінгвістики й політичної лінгвістики, надає методологічний апарат, що вможливило з'ясування змісту політичних концептів, який є наративним і представлений у множинних текстах – як фахових (політологічних), так і медійних. Упорядкуванню цього змісту сприяє побудова багаторівневої когнітивної онтології концепту, яка містить тематичні домени (поняттєві фокуси концепту), тематичні парцели (поняттєві фокуси доменів) і тематичні кванти (що узагальнюють зміст численних текстових дескрипцій концепту). Фактуальна проміантність доменів, парцел і тематичних квантів політичного наративного концепту визначена кількістю співвіднесених із ними текстових дескрипцій. Висока проміантність свідчить про те, що відповідний складник репрезентує суть концепту.

Побудова когнітивної онтології для наукового політичного концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ дала змогу з'ясувати, що суттю демократії як системи управління суспільством є взаємодія влади з народом. Внутрішня політика влади базується на повазі до основоположних прав та свобод громадян, упроваджує політику соціальної рівності, співпрацює з громадськими мережами, упроваджує політику соціального захисту населення; народ же є обізнаним та активним в ухваленні важливих рішень.

Зміст наукового політичного концепту DEMOCRACY / ДЕМОКРАТІЯ по-різному об'єктивований у медійних наративах. За нашою гіпотезою, в англійських (американських) медіа концепт DEMOCRACY IN UKRAINE / ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ на різних часових

відрізках історії незалежної України буде представлений з акцентом на певних складниках його когнітивної онтології, що й має засвідчити наше подальше дослідження.

Список використаної літератури

1. Данилов О., Алексеева О. Про демократію, цінності життя і не тільки... *Голос України – газета Верховної Ради України*. 20 лютого 2007. URL : <http://www.golos.com.ua/article/211111> (дата звернення: 06.04.2024).
2. Жаботинская С. А. Нарративные политические концепты: методика лингвокогнитивного анализа. *Концепты и контрасты* : монографія / ред. Н. В. Петлюченко. Одесса, 2017. С. 30–40.
3. Жаботинська С. А. Типи онтологій для нарративних концептів (на прикладі медійного нарративного концепту COVID-19). *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі: лінгвістичні та психологічні аспекти»*. Луцьк, 2021. С. 17–21.
4. Жаботинська С. А. Інформаційний простір словника-тезаурусу «Дискурс Революції Гідності»: спосіб побудови концептуальної онтології : [доповідь на круглому столі «Дискурс Революції гідності: зміст, структура, методологія дослідження»]. *Філософська думка*. 2016. № 4. С. 35–46.
5. Кондратенко О. Ю. Політика. Велика українська енциклопедія. 17 січня 2020. URL : <https://vue.gov.ua/Політика> (дата звернення: 5.04.2024).
6. Ликіна В. В. Вербалізація концепту ДЕМОКРАТІЯ у сучасному англomовному політичному дискурсі: когнітивно-риторичний аспект : дис. ... д-ра філософії в галузі філології : 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний ун-т. Київ, 2022. 205 с.
7. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.
8. Селіванова О. Когнітивна лінгвістика та лінгвоконцептологія. *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми* : підручник. Полтава, 2008. С. 365–421.
9. Селіванова О. Концепт. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава, 2006. С. 257–258.
10. Требін М. Демократія. *Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації* / ред. д.-р п. н. Н. М. Хома. Львів, 2014. С. 128.
11. Allison L. Politics. *The Oxford Concise Dictionary of Politics* / comp. by I. McLean, A. McMillan. 2nd ed. Oxford University Press, 2003. P. 422–423.
12. Bellamy R., Mason A. Introduction. *Political concepts* / ed. by R. Bellamy, A. Mason. Manchester, England : Manchester University Press, 2018. P. 1–3. DOI : <https://doi.org/10.7765/9781526137562.00004>.
13. Chaban, N., Zhabotynska, S., Knodt, M. What makes strategic narrative efficient: Ukraine on Russian e-news platforms. *Sage Journals*. 2023. Vol. 58, No 4. P. 37–60. DOI : <https://doi.org/10.1177/00108367231161272>.
14. Dahlberg S., Axelsson S., Holmberg S. Democracy in context: using a distributional semantic model to study differences in the usage of democracy across languages and countries. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*. 2020. Vol. 14, No 4. P. 425–459. DOI : <https://doi.org/10.1007/s12286-020-00472-3>.
15. Freedman M. Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach. Oxford University Press, 1998. 608 p. DOI : <https://doi.org/10.1093/019829414X.001.0001>.
16. Oxford Handbook of Cognitive Linguistics / ed. by D. Geeraerts, H. Cuyckens. Oxford University Press, 2007. 1334 p.
17. Gorokhovskaia Y., Grothe C. The Mounting Damage of Flawed Elections and Armed Conflict. *Freedom House*. URL : <https://freedomhouse.org/ru/node/6626> (date of access: 15.03.2024).
18. Gunnell J. G. Political Concepts and the Concept of the Political. *Teoria Polityki*. 2017. Vol. 1. DOI : <https://doi.org/10.4467/00000000tp.17.0010.6589>.
19. Hu Y. Refocusing democracy: the Chinese government's framing strategy in political language. *Democratization*. 2019. Vol. 27, No 2. P. 302–320. DOI : <https://doi.org/10.1080/13510347.2019.1690461>.
20. Katzenstein P. J. Worldviews in World Politics. Uncertainty and Its Discontents: Worldviews in World Politics. Cambridge Studies in International Relations. Cambridge University Press, 2022. P. 1–70. DOI : <https://doi.org/10.1017/9781009070997.002>.
21. Mazzocchi F. Knowledge Organization System (KOS): An Introductory Critical Account. *Knowledge organization*. 2018. Vol. 45, No 1. P. 54–78. DOI : <https://doi.org/10.5771/0943-7444-2018-1-54>.
22. Nolic D. How are Concepts Created in the Brain? *Sapient Labs*, 23 September 2019. URL : <https://sapienlabs.org/lab-talk/how-are-concepts-created-in-the-brain/> (date of access: 12.12.2023).
23. Norberg J. Concepts, Political. *The Encyclopedia of Political Thought* / ed. by M. Gibbons. 2015. P. 1–2.
24. Owen D. Democracy. *Political concepts* / ed. by R. Bellamy, A. Mason. Manchester, England : Manchester University Press, 2018. P. 105–112. DOI : <https://doi.org/10.7765/9781526137562.00013>.
25. Sabadash D., Lukaniuk V. Concept democracy in the speeches of the world leaders in the context of russian-ukrainian war. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Literary Studies. Linguistics. Folklore Studies*. 2023. Vol. 34, No 2. P. 112–117. DOI : <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.34.22>.
26. The Cognitive Linguistics Reader (Advances in Cognitive Linguistics) / ed. by V. Evans, B. K. Bergen, J. Zinken. Equinox Publishing, 2007. 672 p.

27. Zhabotynska S. Types of ontologies for narrative-based concepts (a case of media narratives on COVID-19). *Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми романо-германської філології у контексті антропоцентричної парадигми»*. Київ, 2020. P. 19–22.
28. Zhabotynska S., Velivchenko V. New media and strategic narratives: the Dutch referendum on Ukraine – EU Association Agreement in Ukrainian and Russian Internet blogs. *European Security*. 2019. Vol. 28, No 3. P. 360–381. DOI : <https://doi.org/10.1080/09662839.2019.1648253>.

Список джерел емпіричного матеріалу

1. Democracy. Dictionary of politics and government. 3rd ed. London, 2004. P. 67.
2. Democracy. The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thought / comp. by R. Scruton. 3rd ed. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York (NY), 2007. P.169–171.
3. Democracy. The Routledge Dictionary of Politics / arr. by D. Robertson. 3rd ed. London and New York (NY), 2004. P. 136–137.
4. Freedom in the World Research Methodology. *Freedom House*. URL : <https://freedomhouse.org/reports/freedom-world/freedom-world-research-methodology#:~:text=According%20to%20the%20methodology,%20an,score%20of%2030%20or%20bette> (date of access: 10.02.2024).
5. Global Issues. Democracy. The United Nations. URL : <https://www.un.org/en/global-issues/democracy> (date of access: 08.02.2024).
6. Morlino L. Democracy, Quality. International encyclopedia of political science / ed. by B. Badie, D. Berg-Schlosser, L. Morlino. California, 2011. P. 565–571.
7. Sapiro I., Froomkin D., Dahl R. A. Democracy. *Britannica*, Feb. 9, 2024. URL : <https://www.britannica.com/topic/democracy> (date of access: 09.02.2024).
8. Tilly C. Democracy. Cambridge University Press, 2007. 234 p.

References

1. Danylov, O. & Aliexsieieva, O. (2007, February 20). Pro demokratiu, tsinnosti zhyttia i ne tilky... [About democracy, values of life and more...]. In: *Holos Ukrainy – hazeta Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Available at: <http://www.golos.com.ua/article/211111> (in Ukr.).
2. Zhabotynskaya, S. A. (2017). Narrativnye politicheskie kontsepty: metodika lingvokognitivnogo analiza [Narrative political concepts: methods of cognitive linguistic analysis]. In: N. V. Petlyuchenko (Ed.). *Kontsepty i kontrasty [Concepts and contrasts]*. Odessa: Izdatel'skiy dom «Gel'vetika», 30–40 (in Russ.).
3. Zhabotynska, S. A. (2021). Typy ontolohii dlia naratyvnykh kontseptiv (na prykladi mediinoho naratyvnoho kontseptu COVID-19) [Types of ontologies for narrative-based concepts (a case of media narratives on COVID-19)]. In: *Materialy II Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii «Vykylyky ta paradoksy sotsialnoi vzaemodii v postmodernomu sviti: linhvistychni ta psykholohichni aspekty» [Proceedings of the 2nd International conference «Challenges and paradoxes of social interaction in the post-modern world: linguistic and psychological aspects»]*. Lutsk, 17–21 (in Ukr.).
4. Zhabotynska, S. A. (2016). Informatsiinyi prostir slovnyka-tezaurusu «Dyskurs Revoliutsii Hidnosti»: sposib pobudovy kontseptualnoi ontolohii: dopovid na kruhlomu stoli «Dyskurs Revoliutsii hidnosti: zmist, struktura, metodolohiia doslidzhennia» [Information space for the thesaurus dictionary “Discourse of the Revolution of Dignity”: the way of building a conceptual ontology]. In: *Filosofska dumka [Philosophical thought]*, (4), 35–46 (in Ukr.).
5. Kondratenko, O. Yu. (2020, January 17). Polityka [Politics]. In: *Velyka ukrainska entsyklopediia [Great Ukrainian Encyclopedia]*. Available at: <https://vue.gov.ua/Polityka> (in Ukr.).
6. Lykina, V. V. (2022). Verbalizatsiia kontseptu DEMOKRATIIA u suchasnomu anhlomovnomu politychnomu dyskursi: kohnityvno-rytorychnyi aspekt [Verbalization of the DEMOCRACY concept in modern English political discourse: Cognitive rhetorical aspect]. PhD dissertation (Ukrainian language). Kyiv, 205 (in Ukr.).
7. Martyniuk, A. P. (2011). Slovnyk osnovnykh terminiv kohnityvnodyskursyvnoi linhvistyky [Dictionary of the main terms of cognitive-discursive linguistics]. Kharkiv: KhNU im. V. N. Karazina, 196 (in Ukr.).
8. Selivanova, O. (2008). Kohnityvna linhvistyka ta linhvokontseptolohiia. In: *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: pidruchnyk [Cognitive linguistics and linguoconceptology: textbook]*. Poltava, 365–421 (in Ukr.).
9. Selivanova, O. (2006). Kontsept. In: *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Concept. Contemporary linguistics: a terminology encyclopedia]*. Poltava, 257–258 (in Ukr.).
10. Trebin, M. (2014). Demokratiia [Democracy]. In: N. M. Khoma (Ed.). *Politolohiia: navchalnyi entsyklopedychnyi slovnyk dovidnyk dlia studentiv VNZ I-IV rivniv akredytatsii [Political science: an educational encyclopaedic dictionary reference book for university students of I-IV accreditation levels]*. Lviv, 128 (in Ukr.).
11. Allison, L. (2003). Politics. In: I. McLean, & A. McMillan (Eds.). *The Oxford Concise Dictionary of Politics*. 2nd ed. Oxford University Press, 422–423 (in Eng.).
12. Bellamy, R. & Mason, A. (2018). Introduction. In: R. Bellamy & A. Mason (Eds.). *Political concepts*. Manchester, England: Manchester University Press, 1–3. DOI:10.7765/9781526137562.00004 (in Eng.).
13. Chaban, N., Zhabotynska, S., & Knodt, M. (2023). What makes strategic narrative efficient: Ukraine on Russian e-news platforms. In: *Sage Journals*, 58(4), 37–60. DOI:10.1177/00108367231161272 (in Eng.).

14. Dahlberg, S., Axelsson, S. & Holmberg, S. (2020). Democracy in context: using a distributional semantic model to study differences in the usage of democracy across languages and countries. In: *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 14 (4), 425–459. DOI: 10.1007/s12286-020-00472-3 (in Eng.).
15. Freedon, M. (1998). *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*. Oxford University Press, 608 (in Eng.).
16. Geeraerts, D. & Cuyckens, H. (Eds.) (2007). *Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford University Press, 1334 (in Eng.).
17. Gorokhovskaia, Y. & Grothe, C. (2024). The Mounting Damage of Flawed Elections and Armed Conflict. *Freedom House*. Available at: <https://freedomhouse.org/ru/node/6626> (in Eng.).
18. Gunnell, J. G. (2017). Political Concepts and the Concept of the Political. In: *Teoria Polityki*, 1. DOI:10.4467/00000000tp.17.0010.6589 (in Eng.).
19. Hu, Y. (2019). Refocusing democracy: the Chinese government's framing strategy in political language. In: *Democratization*, 27(2), 302–320. DOI:10.1080/13510347.2019.1690461 (in Eng.).
20. Katzenstein, P. J. (2022). Worldviews in World Politics. In: P. J. Katzenstein (Ed.). *Uncertainty and Its Discontents: Worldviews in World Politics. Cambridge Studies in International Relations*. Cambridge University Press, 1–70. DOI:10.1017/9781009070997.002 (in Eng.).
21. Mazzocchi, F. (2018). Knowledge Organization System (KOS): An Introductory Critical Account. In: *Knowledge organization*, 45 (1), 54–78. DOI: 10.5771/0943-7444-2018-1-54 (in Eng.).
22. Nolic, D. (2019, September 23). How are Concepts Created in the Brain? In: *Sapient Labs*. Available at: <https://sapienlabs.org/lab-talk/how-are-concepts-created-in-the-brain/> (in Eng.).
23. Norberg, J. (2015). Concepts, Political. In: M. Gibbons (Ed.). *The Encyclopedia of Political Thought*. UK: Wiley-Blackwell, 1–2 (in Eng.).
24. Owen, D. (2018). Democracy. In: R. Bellamy & A. Mason (Eds.). *Political concepts*. Manchester, England: Manchester University Press, 105–112. DOI:10.7765/9781526137562.00013 (in Eng.).
25. Sabadash, D. & Lukaniuk, V. (2023). Concept democracy in the speeches of the world leaders in the context of russian-ukrainian war. In: *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Literary Studies. Linguistics. Folklore Studies*, 2(34), 112–117. DOI:10.17721/1728-2659.2023.34.22 (in Eng.).
26. Evans, V., Bergen, B. K. & Zinken, J. (Eds.). (2007). *The Cognitive Linguistics Reader (Advances in Cognitive Linguistics)*. Equinox Publishing, 672 (in Engl.).
27. Zhabotynska, S. (2020). Types of ontologies for narrative-based concepts (a case of media narratives on COVID-19). In: *Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Aktualni problemy romano-hermanskoj filolohii u konteksti antropotsentrychnoi paradyhmy» [Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Actual Problems of Romance and Germanic Philology in the Context of the Anthropocentric Paradigm»]*. Kyiv, 19–22 (in Eng.).
28. Zhabotynska, S. & Velivchenko, V. (2019). New media and strategic narratives: the Dutch referendum on Ukraine – EU Association Agreement in Ukrainian and Russian Internet blogs. In: *European Security*, 28(3), 360–381. DOI:10.1080/09662839.2019.1648253 (in Eng.).

List of empirical data

1. Democracy (2004). In: *Dictionary of politics and government*. 3rd ed. London, 67 (in Eng.).
2. Democracy (2007). In: R. Scruton (Ed.). *The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thought*. 3rd ed. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York (NY), 169–171 (in Eng.).
3. Democracy (2004). In: D. Robertson (Ed.). *The Routledge Dictionary of Politics*. 3rd ed. London and New York (NY), 136–137 (in Eng.).
4. Freedom in the World Research Methodology. In: *Freedom House*. Available at: <https://freedomhouse.org/reports/freedom-world/freedom-world-research-methodology#:~:text=According%20to%20the%20methodology,%20an,score%20of%2030%20or%20bette> (in Eng.).
5. Global Issues. Democracy. In: *The United Nations*. Available at: <https://www.un.org/en/global-issues/democracy> (in Eng.).
6. Morlino, L. (2011). Democracy, Quality. In: B. Badie, D. Berg-Schlosser & L. Morlino (Eds.). *International encyclopedia of political science*. California, 565–571 (in Eng.).
7. Sapiro, I., Froomkin, D. & Dahl, R. A. (Feb. 9, 2024). Democracy. In: *Britannica*. Available at: <https://www.britannica.com/topic/democracy> (in Eng.).
8. Tilly, C. (2007). *Democracy*. Cambridge University Press, 234 (in Eng.).

«DEMOCRACY» CONCEPT IN THE SCHOLARLY MODEL OF THE WORLD:
A LINGUOCOGNITIVE ASPECT

*Ilona Brovarska, PhD student, V. N. Karazin Kharkiv National University;
Assistant professor, Department of Modern Practices of Teaching English,
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University
(Cherkasy, Ukraine)*

e-mail: ilona.98brovarska@vu.cdu.edu.ua
ORCHID: <https://orcid.org/0000-0002-4434-7351>

Abstract. Introduction. DEMOCRACY is one of the pivotal concepts of political theory. Democracy is a system of government in which laws, policies, leadership, and major undertakings of a state or other polity are directly or indirectly decided by the people. Being highly disputable and contested among theorists, the concept of DEMOCRACY remains fundamental for both social sciences and media, which serve as a powerful tool of influence on political decision-making.

The purpose of this research, conducted within the framework of political linguoconceptology, is to clarify the content of DEMOCRACY scientific concept on the basis of the analysis of multiple textual descriptions provided in professional texts on political science.

Methods. The declared aim is fulfilled via building a cognitive ontology of the scientific concept of DEMOCRACY. This ontology provides an algorithm for the structuring and processing of the information featured in the analyzed concept.

Results and discussion. The results of the quantitative data analysis indicate that the concept of DEMOCRACY in the scholarly model of the world is profiled within six thematic domains, namely: DEMOCRACY, ELECTIONS, POWERS, GOVERNANCE OF PEOPLE AND INTERACTION WITH IT, PEOPLE, INTERACTION OF PEOPLE WITH POWERS AND CONTROL OVER THEM. It is argued that the most salient domain is POWERS' GOVERNANCE OF PEOPLE AND INTERACTION WITH IT.

Conclusions and prospects for further research. The findings show that the key feature of democracy for political theorists is the ability of the authorities to implement effective home policy aimed at protecting and respecting the rights of citizens. The prospect of the further research is to apply the developed ontology of the scientific political concept of DEMOCRACY to study the concept of DEMOCRACY IN UKRAINE, as it is portrayed in the American media during different periods of Ukraine's independence. It is hypothesized that at different historical stages of Ukraine's development, this concept will have different prominent thematic foci, represented in the cognitive ontology of DEMOCRACY scientific concept.

Key words: democracy, political concept, construal, cognitive ontology, factual prominence of constituents.

Надійшла до редакції: 13.04.24.

Прийнято до друку: 24.05.24